

TÓTH HAJNAL

Kis piros pizsama

Az anyák napja nekem a születésem napját is jelenti. Egy vasárnap délben jöttem világra. Már akkor sem szerettem kora reggel érkezni... Nyíltak, illatoztak az orgonák. Anyutól mindig orgonát kaptam születésnapomra. Anyám orgonái.

Szép, napsütéses vasárnap volt, és már nagyon vártak a szüleim: anyu, másoknak a családban Juci vagy Juliska, meg az édesapám, Ernőke, meg a hodosi anyai nagyanyám, akit az unokák Naná néven szólítottak.

Anyu sokszor nevetve mondta: benne vagyok egy autó árában. Kezelésekre kellett járnia, kórházban is feküdt várandóssága idején. Várt türelemmel azért, hogy nekem életet adjon. Visszagondolva önzőségeimre, elkényeztetettségeimre, ostobaságaimra, nemtörődömségből elkövetett vétkeimre, arra jutok: jobban jártak volna szüleim avval az autóval.

Gyermekkorom csodásságaihoz hozzátartozott sok minden. Virágoskert, a sárga-fehér Csöpi macska, Naná krumplis palacsintája, anyu rózsaszörpje, Ernőke sokat hallgatott fekete bakelitlemezei, a lemezezés, pompás pillanatokat megörökített fekete-fehér fényképei, unokatestvéreimmel való játszások. Csodásságok és temérdek szeretet. Így egyszerűen.

Az első nagy fájdalom az életemben a nagymamám elvesztése volt. Azután az apám halála, amikor tizenhét éves voltam.

Anyu maradhatott velem, mellettem legtovább. De nem elég sokáig. Sosem elég.

Tizenegy évvel ezelőtt egy éjjelen anyu rosszul lesz. Ezt megelőzően voltak ugyan arra utaló jelek, hogy valami nincs rendjén. Előfordult nemegyszer, hogy amikor felért a negyedik emeletre, nehezen szedte a levegőt. Anyu csak legyintett, amikor szavát tettem. „Nálunk a családban ez hagyomány. Az asszonyok asztmásak, néha fulladnak. Ezt nagyanyámtól örököltem, nem kell vele törődni” – mondta anyu.

Azon a tizenegy évvel ezelőtti áprilisi éjen anyu fulladozik, azután már csak hörög. Szerencse a szerencsétlenségben, hogy otthon

vagyok, azonnal hívom a mentőket. Viszi a mentő anyámat a kórházba. Kétségbeesetten rohanok le a lépcsőkön, hogy menjek utána taxival. A harmadikra érve elpukkan az égő azon az emeleten a lépcsőházunkban. Meg fog halni! Jaj, nem akarom! Anyám lelke.

Rettegve megyek a kórházi recepcióshoz. Szívem riadt madárként repdes. A recepció közömbösen közli: várjak, anyám benn a sürgősségin. Nem tudom, mennyi idő telik el. Minden perc iszonyatosan hosszú ilyenkor. Egyszer csak nyílik az ajtó. Anyut kerekesszékekben gurítják ki. Gyöngye, sápadt. De próbál mosolyogni. Él! Fölviszik a kardiológiai áram. Fölkísérhetem. Kiderül: víz volt a tüdején, lecsapolták a folyadékot, baj van a szívbillentyűvel, s ezért történt mindez. Anyám szíve. Anyám áldott szíve..

Hazaküldenek. Nem maradhatok éjszakára. Gyalog baktatok haza, hogy azzal is teljen az idő. Alig várom, hogy végre reggeledjen. Lélekszakadva futok a kórházba megint. A kórterem ajtaja épp kicsit nyitva. Az első kép, amit megpillantok: anyu háttal ül nekem. Ücsörög az ágyon a kopott kórházi köntösben, és valami ételt kanalaz tálkából. Olyan boldog és megkönnyebbült és felszabadult ritkán voltam életemben, mint ott, akkor, abban a pillanatban egy sivár kórterem előtt.

Annyi időt töltök a kórházban anyuval, amennyit csak lehet. Beszélgetünk, bár még nagyon gyenge, néha bele kell szippantani az oxigénmaszkba. És... érterem aggódik. Most is. Mint mindig. Hogy milyen sápatag és nyúzott vagyok. Hogy fogytam. Hogy látja, mennyire megviselt ez az egész. Neki kezd visszatérni a színe. Néz reám fürkészőn, szeretettel a ragyogó sötét szemével. És rádöbbenek: milyen régen nem néztem anyám szemébe ilyen mélyen, figyelmesen. Mert sokszor csak hazarohantam vagy -vászorogtam a napilap szerkesztőségéből. Anyu elém tette az ételt. Mindig készített valami finomat a kedvenceim közül. Ha úgy látta, valamiért nagyon bánatos, rosszkedvű vagy ideges vagyok, megkérdezte: „Keverjek

neked egy pohárka mézes pálinkát?” Sokszor alig figyeltem rá. El voltam foglalva fontos vagy fontosnak vélt dolgaimmal, kis hülyeségeimmel, szerkesztőségi problémákkal, szerelmekkel, egyebekkel. Csak anyám szemében nem figyeltem meg a fényeket...

Néhány nap múltán hazaengedik anyut a kórházból. Ez megint oly boldogság. Hétfvége, virágvasárnapra már itthon lehetett. Ez lett az ő dicsőséges hazajövele, újjászületése. Húsvétra az áldott jó szomszéd néni, Aurica, akivel évek óta segítjük egymást, süt nekünk is tésztát.

Az a húsvét rendkívüli megváltás és feltámadás volt, anyám megváltása és feltámadása. Azt mesélte anyu: „Tudod, kislányom, ott feküdtem a sürgősségin. Ugrált körülöttem egy kedves fiatal orvos. Sürögtek-forogtak a nővérek. Én meg mind csak azt láttam magam előtt, ahogy te otthon

szaladsz oda hozzám a kis piros pizsamában, állsz mellettem, és sírsz, és azt mondd, ne hagyjalak itt. És ez visszahozott. Újjászülettem.”

Azon a tizenegy évvel ezelőtti születésnapomon az volt az ajándék, hogy anyu él. És ragyogott a nap. És nyíltak, virágoztak, pompáztak az orgonák, gyöngyvirágok.

Anyu még három évig maradhatott velem ebben a földi létben. Eljött az a pillanat, amikor nem lehetett megmenteni. Nem tudtam megmenteni. Mindhiába volt minden csüggedés, aggodás, küszködés, ima és káromkodás, félelem és remény.

Egy mentorom-barátnőm megjegyezte: „Kinőtted a kis piros pizsamád.” De nem, nem nőttem ki. Amikor érett-éretlen csitriként belebújok a kis piros pizsamámba, mindig eszembe jut az a tavasz, anyám újjászületése.

TÓTH ÁGNES

A jóslat

Nyíltak az orgonák, virágozott az akác, tombolt a bazsarózsák édes illata, s amíg a május odakint harsánykodott, addig az én drága jó anyám odabent némán tűrte a tolófájásokat, melyeket én okoztam neki. Harsánykodhatott volna ő is, de úgy vélte, az ő korában fegyelmezettnak illik lenni, így történt aztán, hogy a bába, aki hozzászokott a vajúdó asszonyok sikoltozásához, nem gondolta, hogy másodperceken belül szemügyre akarom venni e bűnös világot, és pár percre átment a szomszéd helyiségbe. Én meg abban a pillanatban hatalmas elánnal, mint akit jól fenékbe rúgtak, kiugrottam a külvilágba, fejfelé előre, egyenesen az ágytámlát célozva meg, s ha a köldökzsinór csak egy paraszthajszállal hosszabb, azonnal kipróbálom, hogy az én fejem keményebb-e vagy az ágy vége.

A nagy ijedségen kívül szerencsére nem történt komolyabb baj, így aztán személyemben egy teljesen ép csecsemőt ölelhetek magukhoz drága szüleim. És nem is

akármilyet! Rengeteg aranysárga hajszál kunkorodott a kobakomon, s attól úgy virítottam, mint az érett sütőtök, és ettől mindenkinek, aki csak rám nézett, nevetnie kellett.

A hagyományos házaspároktól eltérően anyu nyolc évvel idősebb volt apunál, de apu ezt a korkülönbséget nemcsak hogy nem szégyellte, de egyenesen szenzációként könyvelte el, titokzatosan mondogatva, hogy lám-lám, mégis bevált a jóslat.

– Meséld el, meséld el azt a különös jóslást! – unszoltam az ölébe mászva, és türelmetlenül vártam az izgalmas történetet, amelyet töredékeiben már sokszor hallottam, de nem bírtam betelni vele.

„Az úgy volt – mesélte sejtelmesen apám –, hogy már vége felé közeledett a második világháború, az oroszok Zsukov tábornok vezetésével hatalmas csapást mértek a németekre, akik velünk, szövetséges magyar

(folytatás a következő oldalon)

A jóslat

(folytatás az előző oldalról)

➤ katonákkal együtt észvesztve vonultak visszafelé. Amióta Zsukov átvette az orosz hadsereg irányítását, nem tudtunk többet előrenyomulni. Ez az orosz tábornok kiengedte az összes szibériai politikai foglyot és valamennyi bűnözőt a börtönökből, és őket vette be az első vonalban. Az időjárás is nekik kedvezett, hiszen ők edzettebbek voltak, mert hozzá voltak szokva a nagy hidegekhez. Így aztán senki sem tudta feltartóztatni őket. Sem a német, sem a magyar hadsereg. Hatalmas hó volt és fagy. A 40 fokos hidegben befagytak a tankjaink és ágyúink, alig maradt harckocsink mozgásban. Már utánpótlást sem kaptunk. Sem élelmiszert, sem lőszert, sem kötszert. Havat nyaltunk víz helyett, a bakancsunkat papírral béleltük ki, és rongyokba burkolóztunk. Közben a partizánok egyre több támadást intéztek a hátrahagyott gyalogság ellen, ezért az menekülés közben a legnagyobb szenvedésnek volt kitéve. Akik nem fagytak meg, vagy akiket nem ért találat, mind fogságba estek.

Esseni Krupp típusú harckocsimban három bajtársammal együtt menekültünk. Amikor kifogyott az üzemanyag, elővettem a gumicsövet, és a beragadt, felborult harckocsik tartályaiból leszívтам a még megmaradt üzemanyagot, vagy ha tele kannát találtam, azt is átraktuk a mi kocsinkba, hogy minél messzebb kerüljünk a katyusáktól. Így haladtunk sebesen előre. Körülöttünk hatalmas káosz és ordítózás. Az eszeveszetteen menekülő gyalogosok a harckocsikra kapaszkodtak fel. A mi kocsinkon is annyian csüngtek, hogy úgy nézett ki, mint egy hangyaboly, és már a sebesülteket sem tudtuk felvenni, hiába könyörögtek, mert nem fértek el, ráadásul a kapaszkodók rúgták-vágták egymást, hogy helyhez jussanak. Sokan lehulltak, így aztán azok is ott fagytak meg, akik megmenekülhettek volna. Iszonyú volt.

Rengetegen elpusztultak, de rajtunk semmi sem tudott kifogni. Mindenütt feltaláltuk magunkat. Ha már nem bírtuk elviselni az éhséget, átkutattuk bajtársaimmal a halottak zsebét, tarisznyáját, s megettük, amit ott találtunk. Ha a kenyérük véres volt, azt a részt levágtuk, a többi megettük, és havat nyaltunk hozzá. Ha már nagyon fáz-

tunk, lehámoztuk az elesettek kabátját, bakancsát, összeszedtük a fegyverüket, a lőszertartalékjukat. Hajtottam éjjel-nappal. Már majd elájultam a fáradságtól, és csak a becsapódó lövedékek zaja tartott ébren. Roncsák zászlós, a parancsnokunk hangosan imádkozott mellettem. Lassan lecsukódott a szemem, aztán egy óriási zökkenésre riadtam fel. Nekiveztem a kocsit egy hatalmas fának. Amikor kiszálltunk, földbe gyökerezett a lábunk. Egy félelmetes szakadék tátongott előttünk. Legalább hatvan méter mély volt. Ha nincs ott a fa, lezuhantunk volna. Jól imádkozott a cseh fiú! Onnan aztán nagy nehezen hátratulattam, és folytattuk az utat.

Elértünk végre Lembergbe. Rettenetesen le volt pusztulva a város. Mindenütt romok, halottak, kiégett házak. Elővettem a fényképezőgépet, és készítettem pár megdöbbenítő képet.

A szétbombázott állomás melletti szántóföldön cigánykaravánra bukkantunk. Itt vertek tanyát télire. Nagy gödröket ástak a földbe, azokban öten is meghúzódhattak, s ott gyújtottak tüzet. A gödrök felett kukoricakörökből csúcsosan tetőt raktak össze, és jól bevették sárral.

A szántóföld szélén domb emelkedett a magasba. Annak a tövében húzódtunk meg a harckocsival. Már erősen szürkült, amikor a tőlünk alig harminc méterre lévő, gúlába rakott kukoricakörökből füst tekeredett felénk, majd előbújt egy vén cigányasszony, és integetni kezdett. A pipámat a fogam közé szorítottam, a géppisztolyomat kibiztosítottam, és elindultam felé. Jobb volt elővigyázatosnak lenni, mert a partizánok elég sokszor tettek kárt bennünk, különböző fondorlatokat alkalmazva.

– Mit akarsz, öreganyám? – kérdeztem, mire csodálkozva kérdezett vissza:

– Jáj, hát ti is mágyárok vágytok, ídes fiam?

Leengedtem a fegyveremet, és szóba elegyedtünk. Elmondta, hogy két fia veszett oda a háborúban, és most a harmadik fiát és a lányát várja be itt, akik élelem után kutatnak. Aztán kivette a szájából nagy cseréppipáját, és azt mondta:

– Hallod-e, te katona, látom, pipázol te is, ha adsz nekem egy kis dohányt, megjóslom a jövődet.

Nagyot nevettem a helyzet furcsaságán, öreg, barna tenyerébe nyomtam a pipadohányos zacskómat, amiben még volt egy kis albán dohány, és miután beinvitált a kerek verembe, ami fölött kupolaként tornyosultak a gúlába rakott kórók, leültem mellé a földre terített farkasbőrre. Olyan áldott jó meleg volt lent, amelyet már régen nem éreztem, de volt akkora füst, hogy majd kimarta a szememet. A tűz lángjánál az aszszony pipára gyújtott, majd egy pakli öreg kártyát kotort elő a zsebéből, keverni, raskogatni kezdte a lapokat, árnya óriás denevérként verdesett a verem oldalán, nagyokat pöfékelt, aztán mélyen a szemembe nézett és azt mondta:

– Szerencsés fickó vagy. A halál hiába liheg a sarkadban, le fogod hagyni. Olyan lányt fogsz feleségül venni, akiről még sose hallottál. Látod ezt a fekete hajú nőt? Hát ő az! A születésének az éve rá van írva egy kerek járműre, amin te ülsz. Ez nem lehet más, mint a harckocsidnak a száma. Olyan igaz, mint ahogy itt ülünk! Ne morogj itt nekem, hanem figyelj, mert a sorsodat mondom. Úgy látom, a betegségek nem kerülnek el, mégis hosszú életed lesz, és egyszer nagyon sok pénzt fogsz nyerni.

– Egy szavadat sem hiszem el, öreganyám – mondtam nevetve –, ugyanis a harckocsim száma szerint a fekete hajú hölgy nyolc évvel idősebb lenne nálam, és én nem leszek bolond egy nálam majd tíz évvel öregebb nőt feleségül venni. Ráadásul menyasszonyom van!

– Aha, aha – bólogatott a banya gúnyosan –, majd meglátod, hogy én nem tévedek soha. Megezem a pipámat, ha nem mondtam igazat – jelentette ki, és nagyot köpött a lábam elé.

Kimásztam a gödörből, és mosolyogva néztem az utánam kandikáló kormos arcát, amely olyan volt, mint egy üszkös, öreg fadarab.”

Apám rengeteg viszontagság után 1944 decemberében végre hazaérkezett szülővárosába, Nagyváradra. Huszonnégy éves

volt, hároméves kegyetlen frontszolgálatlaltal maga mögött. A politika fintoraként 1941-ben magyar földről indult, és 1944 telén román földre érkezett vissza. A következő évben a Postán kapott állást. Munka után önkéntesként járta a várost összeírni az életben maradt embereket, állatokat és amit még kellett. Így találkozott a fekete hajú, hófehér mosolyú lánnyal, aki az ukrán határ mellől, Máramarosszigetről menekült Váradra özvegy anyjával abban a reményben, hogy itt munkát találnak, és nem halnak éhen.

Amint megpillantották egymást apámmal, azonnal eldőlt a sorsuk. Később pedig, amikor a házasságlevelük is igazolta, hogy anyu nyolc évvel idősebb apunál, nagy elismeréssel koccintottak a cseréppipás, vén cigányasszony emlékére.

Jó évtizeddel az után, hogy véget ért a második világháború, még nehéz idők jártak, és az emberek úgy próbáltak segíteni magukon és egymáson, ahogy tudtak. Ezt gyerekként is érzékeltem. Mind az udvarbeliek, mind az utcánkban lakók meghatározó szerepet játszottak az életemben. E különös sorsú emberek, a titkok, amelyeket magukban hordoztak, úgy vonzottak, mint vasat a mágnes, örökké izgalomban tartották a fantáziámat, és sok-sok kalandos eseménnyel gazdagították ifjúkori életemet.

NÉVJEGY

TÓTH ÁGNES (1946, Nagyvárad) újságíró, prózaíró, költő. 1990-től a Bihari Napló riportere, szerkesztője. 1994-től 2002-ig a Duna Televízió váradi tudósítója. Több gyermekvers- és prózakötete jelent meg, Csupabohócok című bohózatát 1995-ben mutatta be a váradi bábszínház. Legújabb kötete: Tündéralom (gyermekversek, Holnap Kulturális Egyesület, RMDSZ és Partium Alapítvány, 2020). Fenti prózája részlet a Mámikák szűzmáriái c. kisregényéből (2009, Mákvirág kiadó).